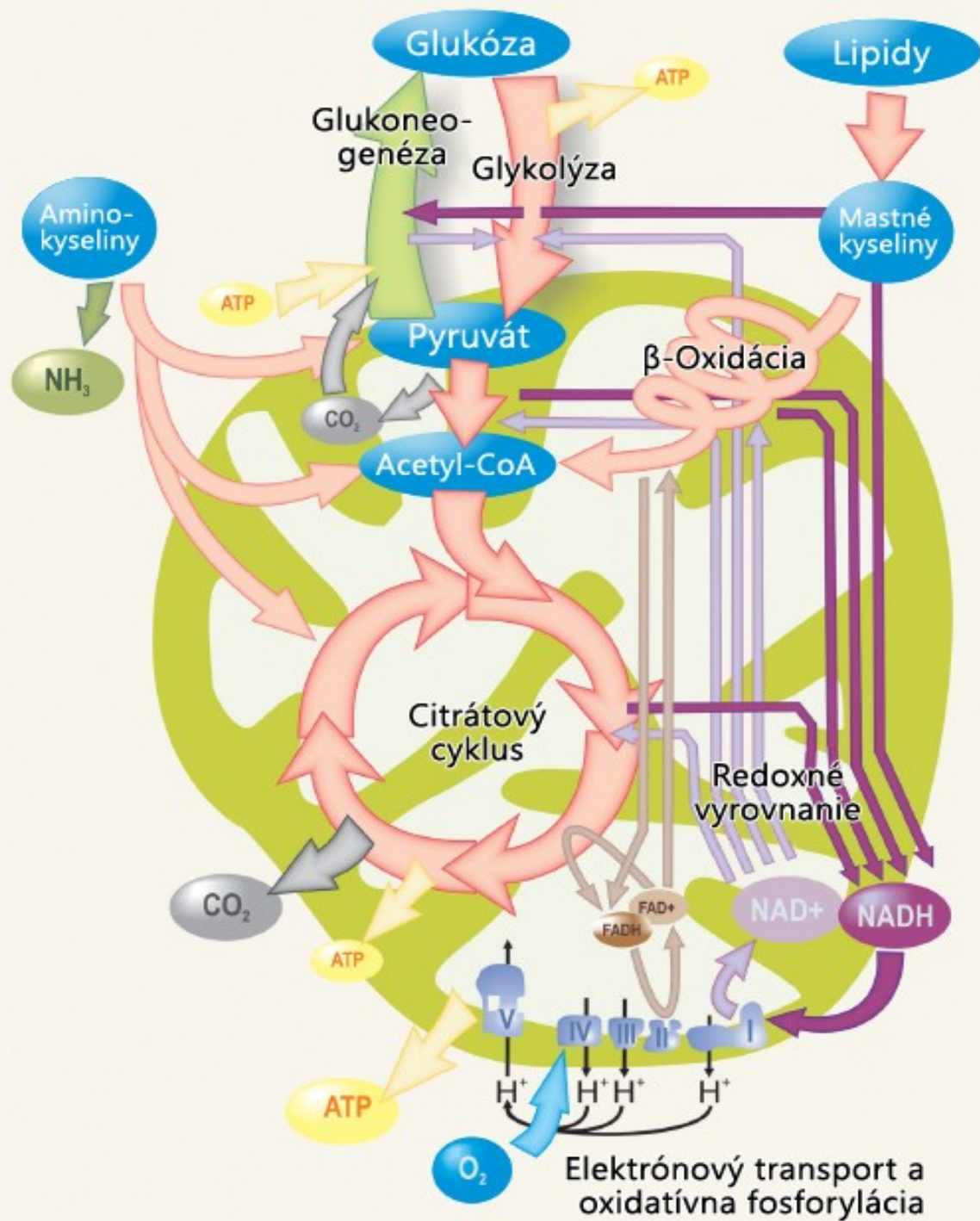

Citrátový cyklus a dýchací řet'azec

Kristína Tomášiková

15.3.2012

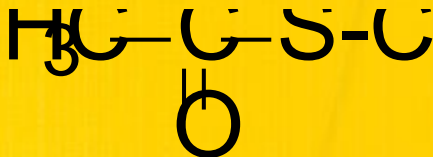
Hans Adolf Krebs (1900 – 1981)

- študoval
  - oxidáciu živín,
  - medziprodukty metabolismu,
  - vznik močoviny v pečeni u cicavcov,
  - syntézu kyseliny močovej a purínov u vtákov,
  - mechanizmus aktívneho transportu elektrolytov
  - vzťah medzi bunkovým dýchaním a vznikom fosfátov adenosínu
- 1932 - spolu s Kurtom Henseleitem popísali **cyklus močoviny**
- 1937 - University of Sheffield - **cyklus kyseliny citrónovej, Krebsov cyklus**
- 1953 - **Nobelova cena** za lekárstvo a fyziológiu spolu s americkým biochemikom Fritzom Albertom Lipmannem
- 1958 - povýšený do šľachtického stavu

Charakteristika citrátového cyklu

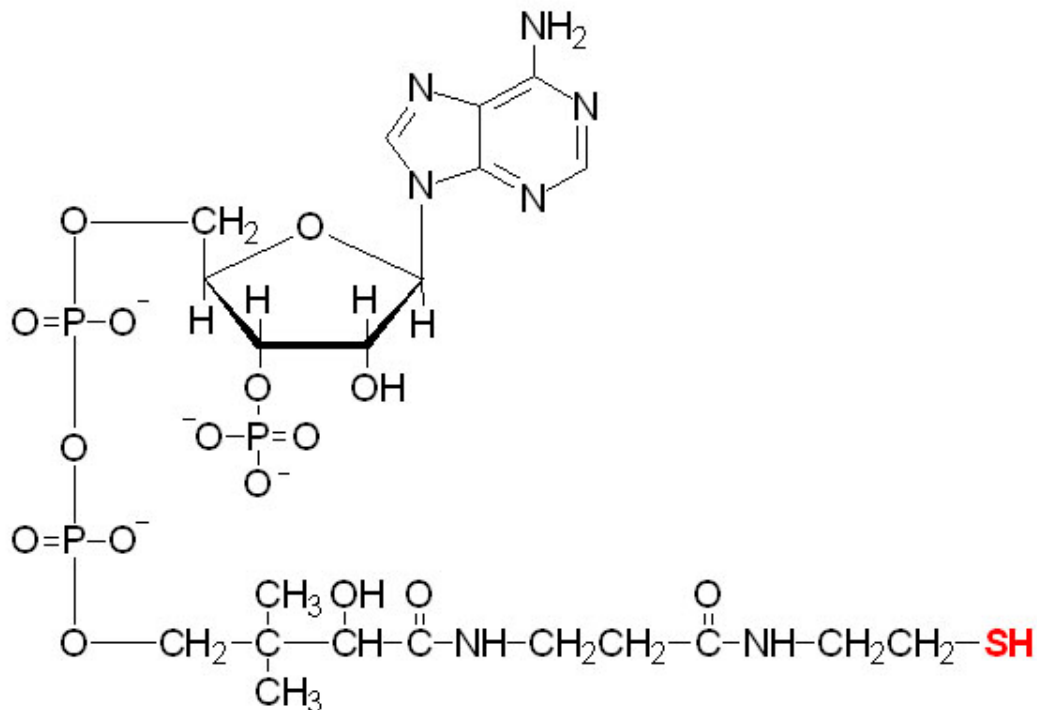
- lokalizovaný v matrix mitochondrie
- prebieha za aeróbných podmienok
- amfibolický – katabolické i anabolické pochody
- vstup dvojuhlíkatej zlúčeniny – **acetyl-CoA**, ktorý je oxidovaný (dehydrogenovaný) za tvorby redukovaných koenzýmov a CO₂
- uvoľňuje sa jediná skladovateľná energia vo forme GTP
- prebieha iba v spojení s **dýchacím reťazcom**

acetylkoenzým A, acetyl-CoA

Koenzým A

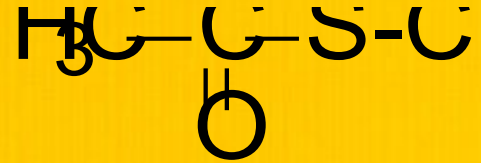
- adenosindifosfát, kyselina pantoová, β -alanín a cysteamín
- A = acetylácia, syntéza vid' vitamín B₅ (kyselina pantothenová)

Charakteristika citrátového cyklu

Acetylkoenzým A

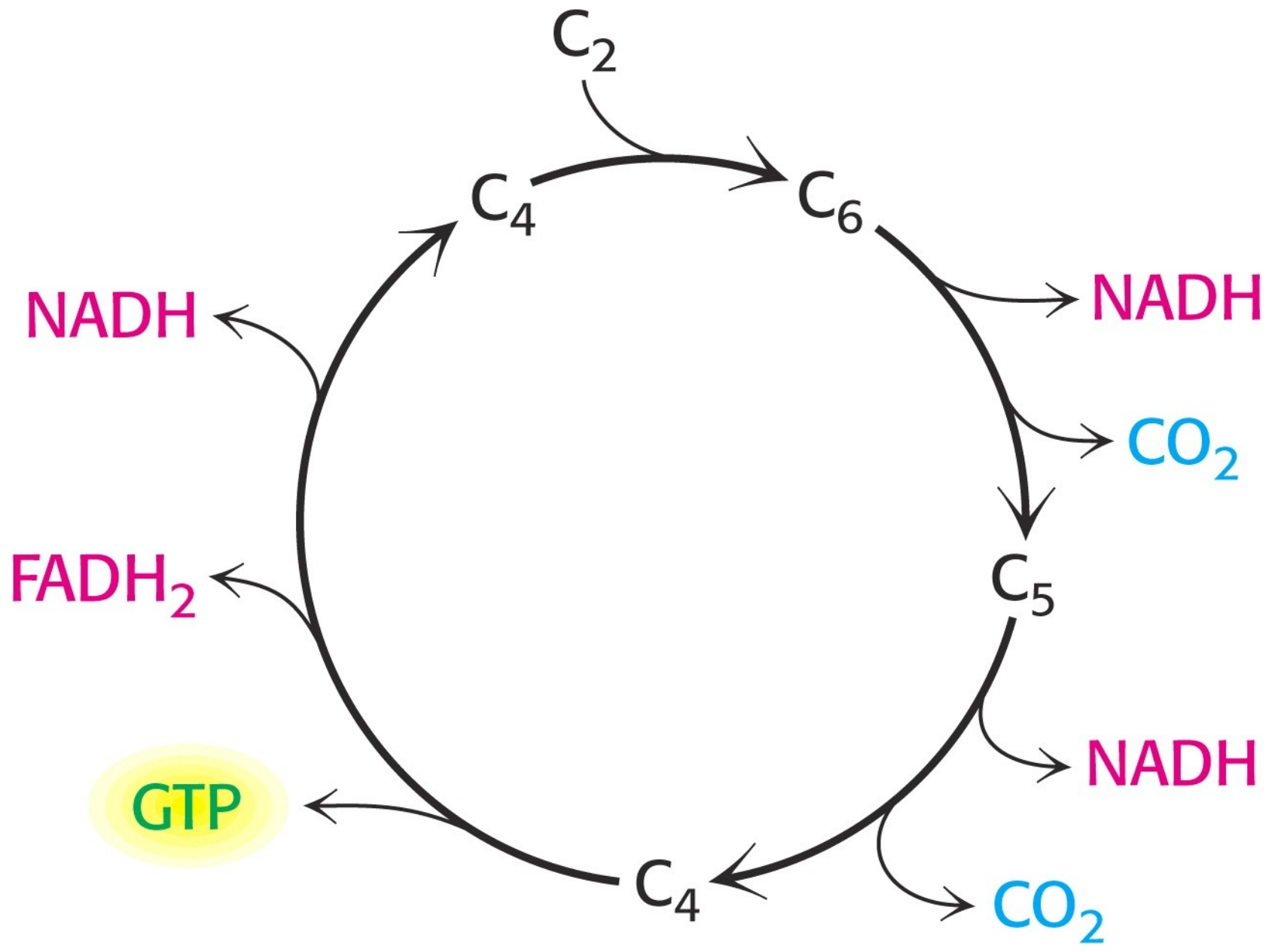

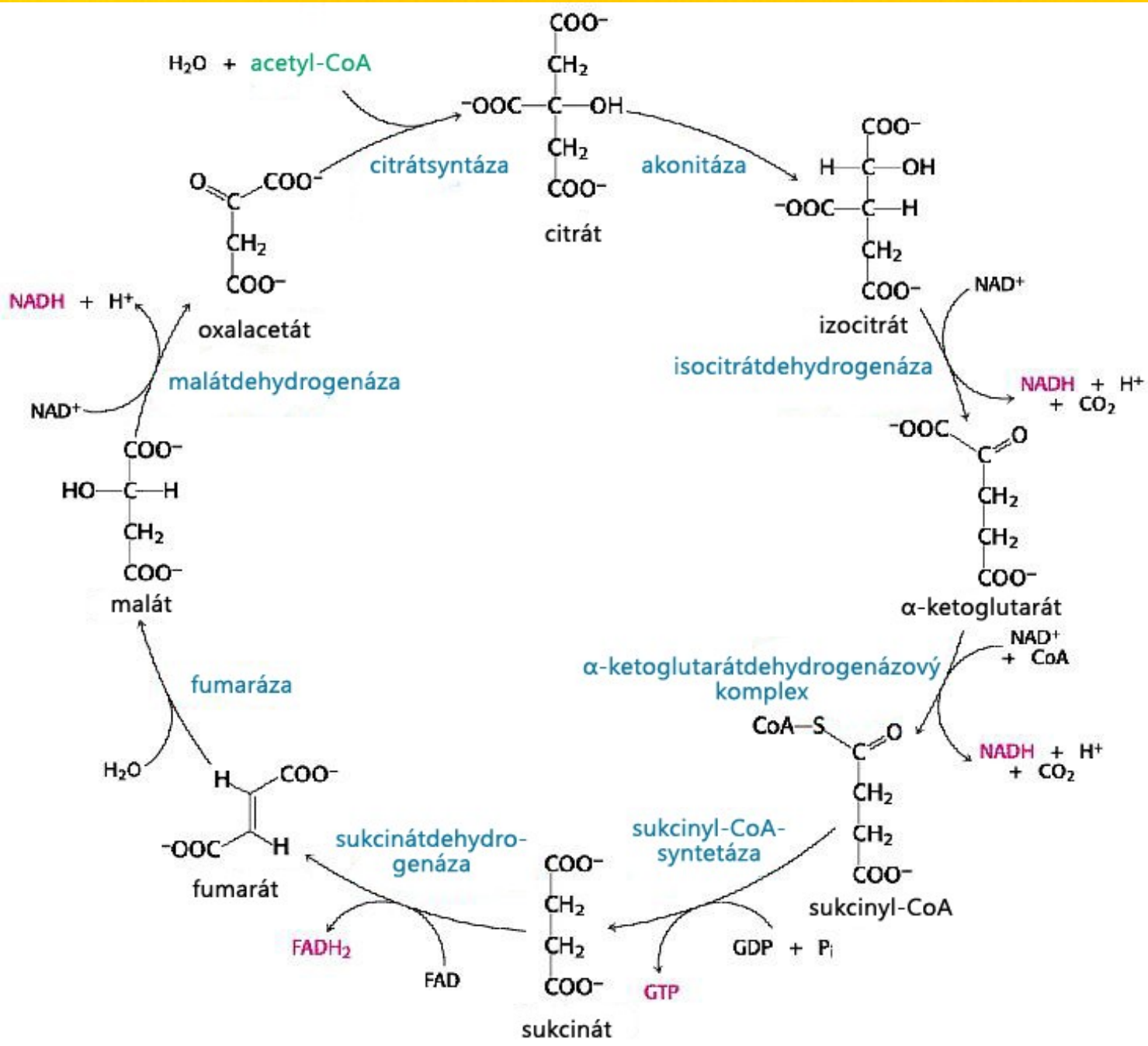
- vzniká:
  - oxidáciou mastných kyselín (**z lipidov**)
  - oxidačnou dekarboxyláciou pyruvátu (**zo sacharidov**)
  - degradáciou uhľíkových kostier ketogénnych AMK (**z bielkovín**)

Charakteristika citrátového cyklu

- I. Kondenzácia C_2 - a C_4 - molekuly na C_6 -molekulu
- II. Prechod C_6 -molekuly na C_5 -molekulu za odštiepenia CO_2
- III. Prechod C_5 -molekuly na C_4 -molekulu za odštiepenia CO_2
- IV. Reakcia na úrovni C_4 -dikarboxylových kyselín

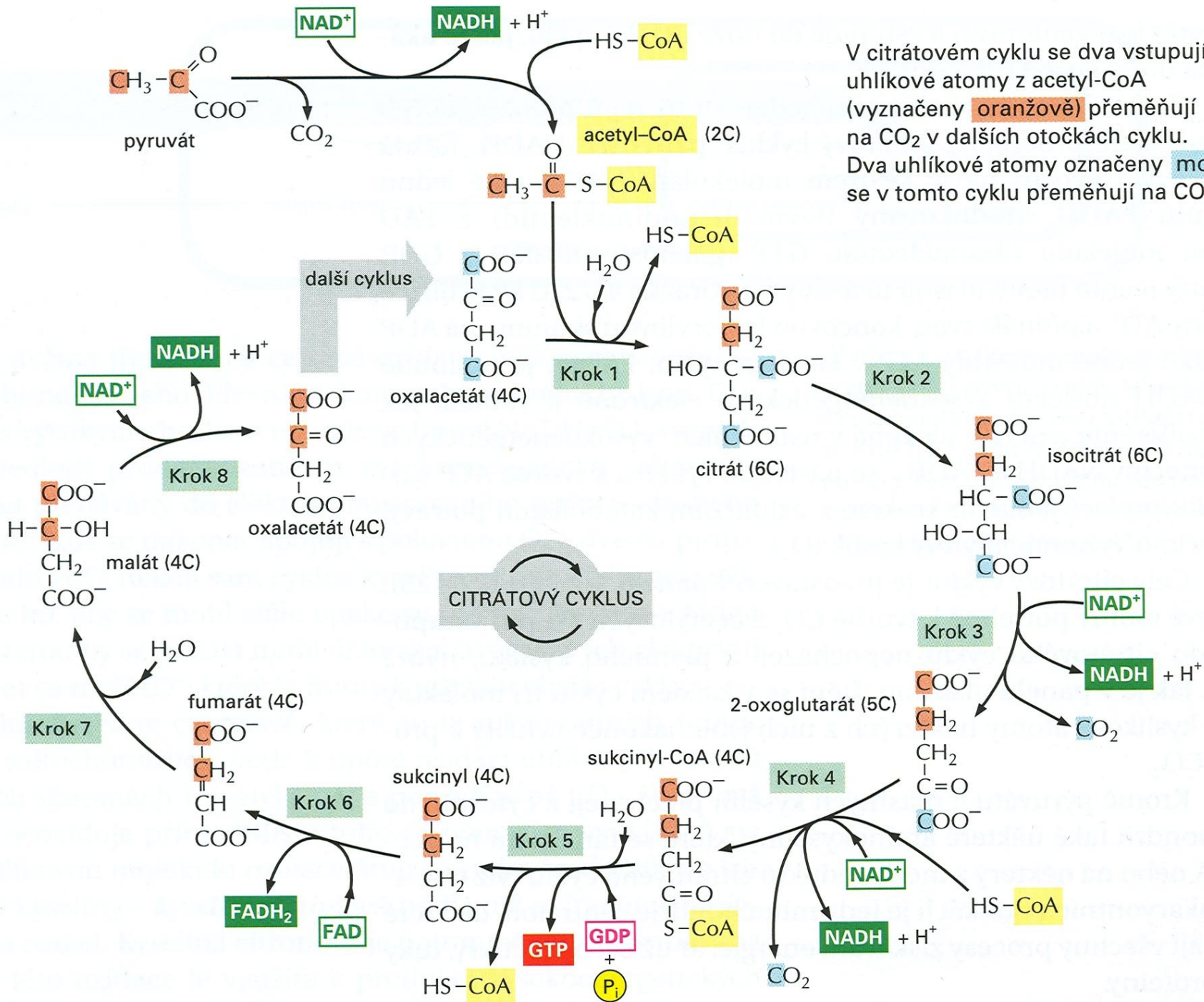

Reakcie citrátového cyklu

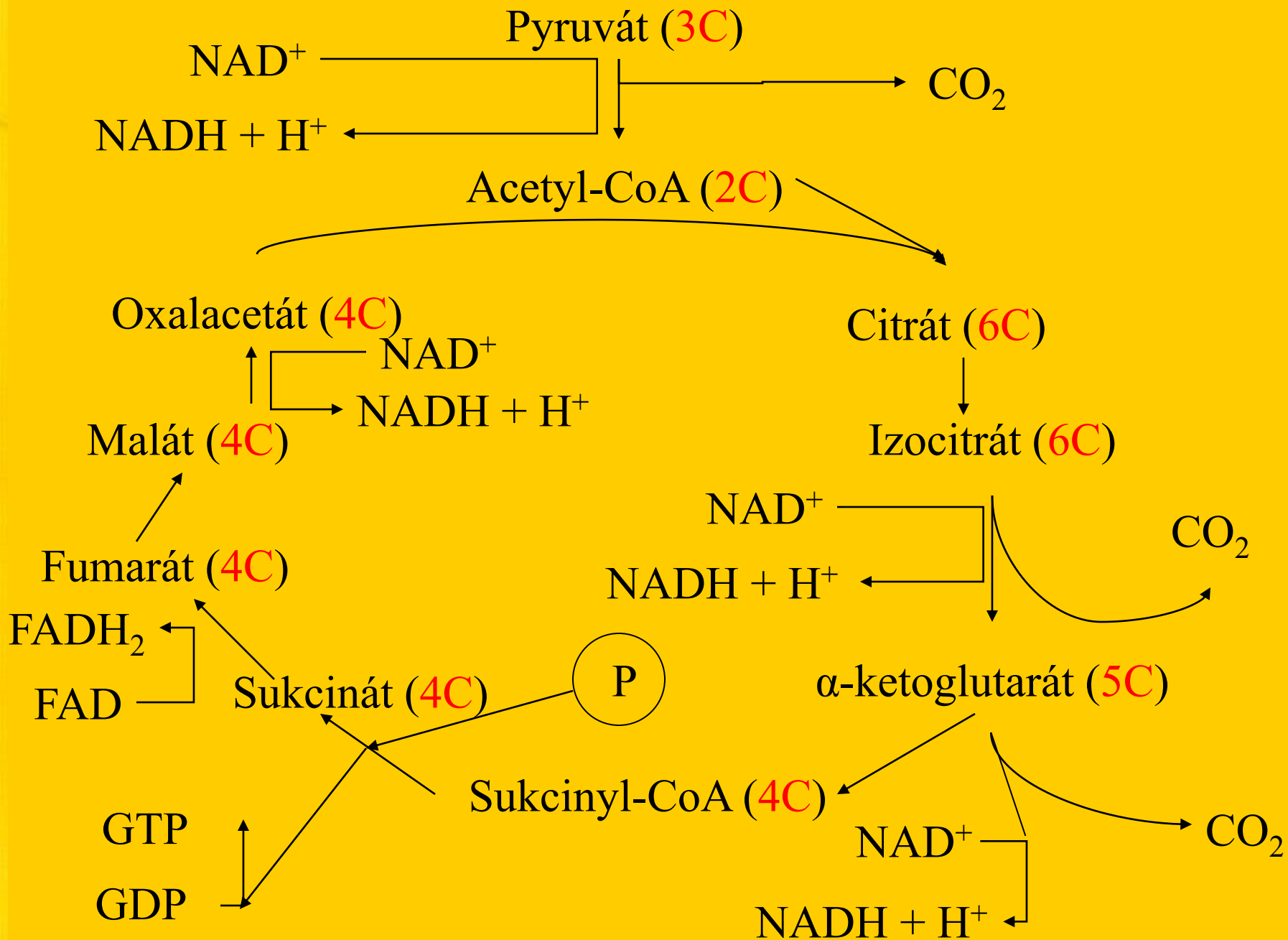
Reakcie citrátového cyklu	Typ reakcie	Enzým	Kofaktor
acetyl-CoA + oxalacetát + H ₂ O → → citrát + CoA + H ⁺	kondenzácia	citrát syntáza	CoA
citrát ↔ cis-akonitát + H ₂ O ↔ izocitrát	izomerizácia	akonitáza	Fe ²⁺
izocitrát + NAD ⁺ ↔ 2-oxoglutarát + +CO ₂ + NADH + H ⁺	oxidácia, dekarboxylácia	izocitrátdehydrogenáza	NAD ⁺
2-oxoglutarát + NAD ⁺ + CoA ↔ ↔ sukcinyl-CoA + CO ₂ + NADH + H ⁺	oxidácia, dekarboxylácia	komplex 2-oxoglutarát- dehydrogenázy	TPP, α-lipoát, CoA, FAD, NAD ⁺
sukcinyl-CoA + GDP + P _i + H ₂ O ↔ ↔ sukcinát + GTP + CoA	substrátová fosforylácia	sukcinyl-CoA- syntetáza	CoA
sukcinát + FAD ↔ fumarát + FADH ₂	oxidácia	sukcinátdehydrogenáza	FAD
fumarát + H ₂ O ↔ L-malát	hydratácia	fumaráza	-
L-malát + NAD ⁺ ↔ oxalacetát + +NADH + +H ⁺	oxidácia	malátdehydrogenáza	NAD ⁺

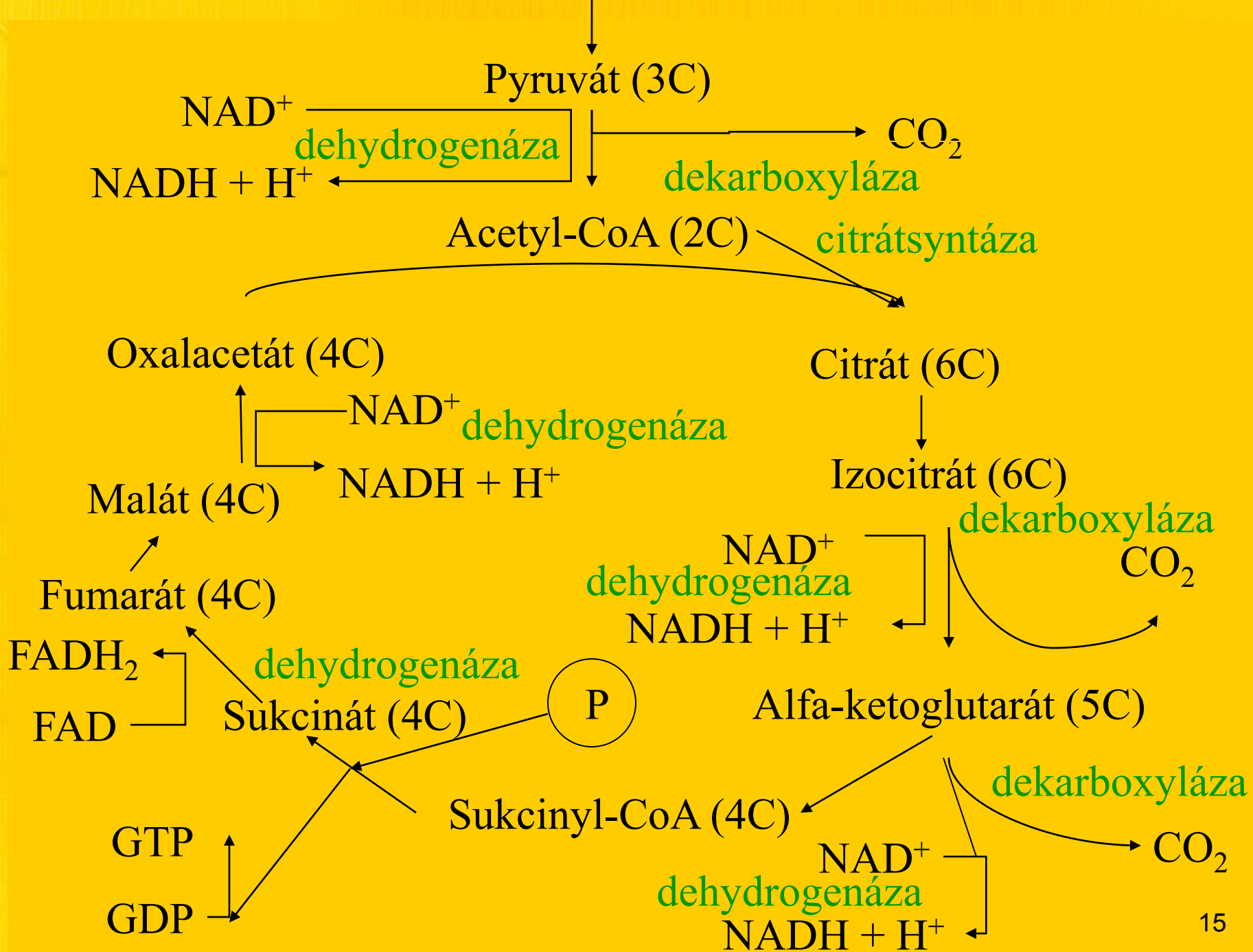
Syntáza vs. syntetáza

- **Syntáza**
  - enzým katalyzujúci reakciu, v ktorej sa syntetizuje určitá molekula, nie nevyhnutne tvorbou väzby medzi dvomi molekulami (na rozdiel od syntetázy)
- **Syntetáza (ligáza)**
  - enzým katalyzujúci tvorbu väzby medzi dvomi molekulami substrátu

V citrátovém cyklu se dva vstupující uhlíkové atomy z acetyl-CoA (vyznačeny oranžově) přeměňují na CO₂ v dalších otočkách cyklu. Dva uhlíkové atomy označeny modře se v tomto cyklu přeměňují na CO₂.

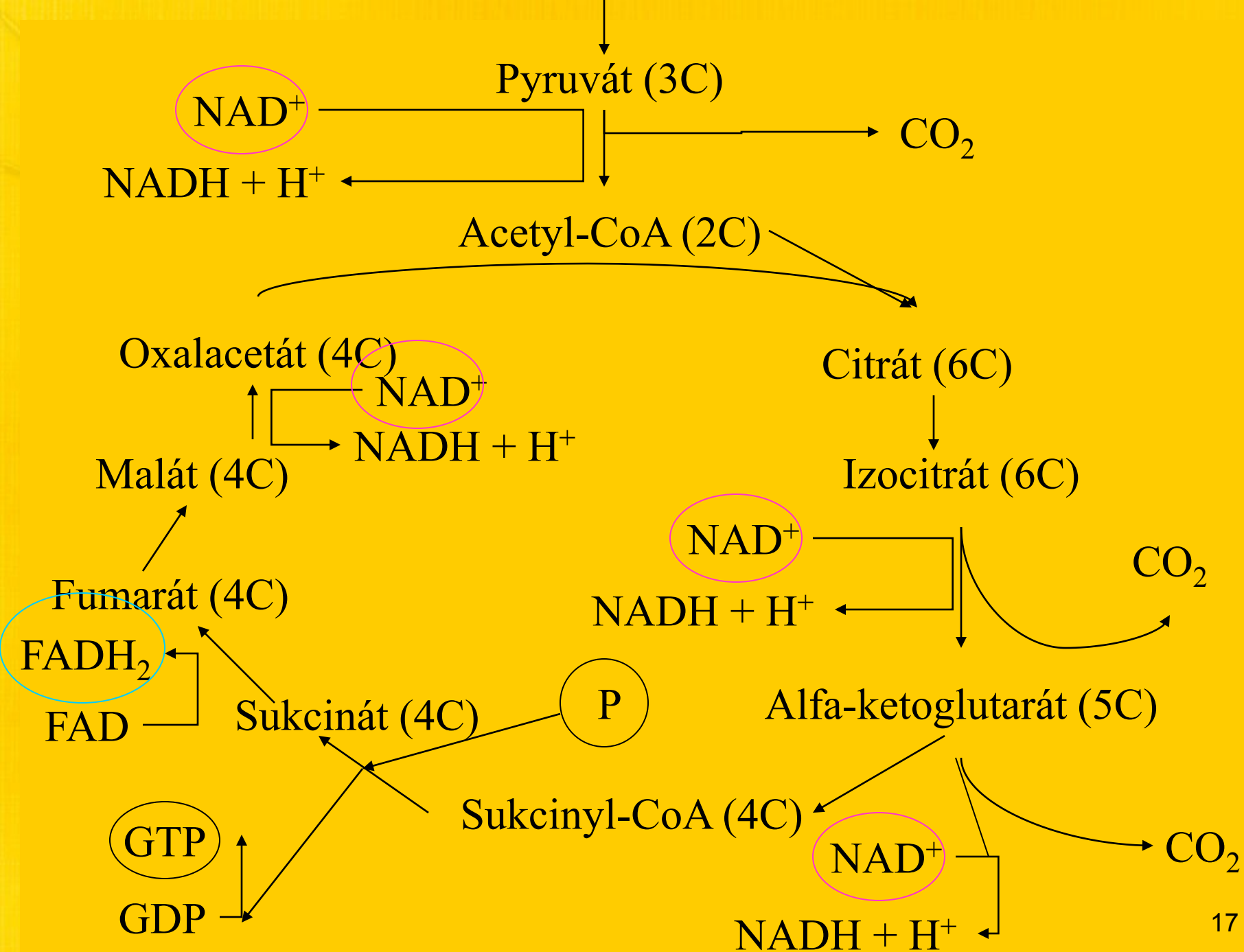

Charakteristika citrátového cyklu

- premena pyruvátu na acetyl-CoA
- každá otočka cyklu poskytuje 3 NADH a jeden FADH₂ pre oxidáciu cez flavoproteín-cytochrómový reťazec
- tvorba 1 GTP, ktorý je okamžite premenený na ATP

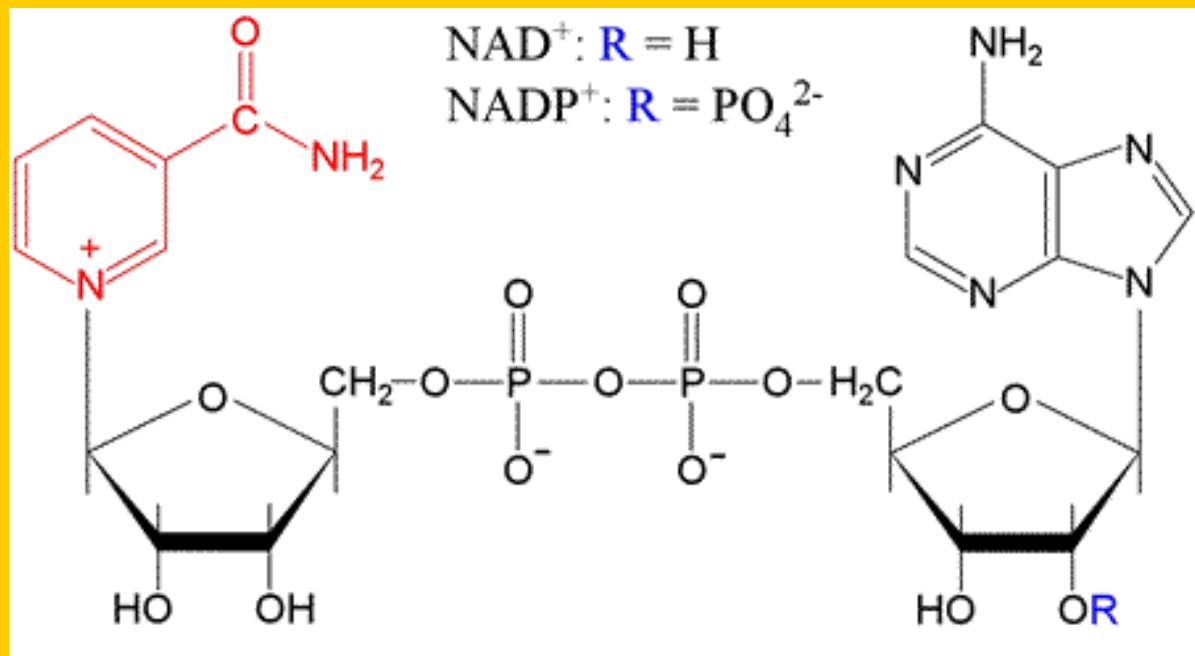

Energetická bilancia cyklu

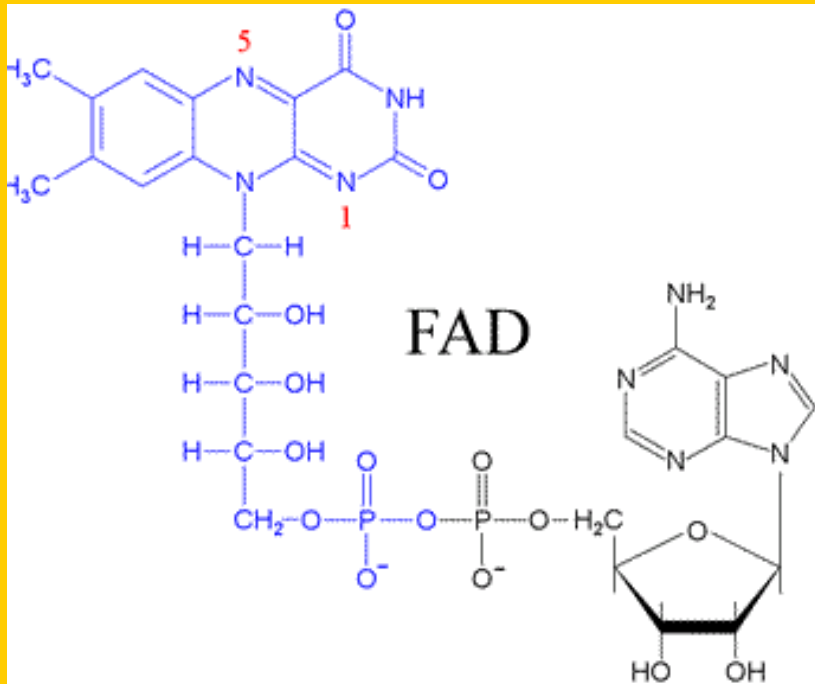
3 NADH + H ⁺	prostredníctvom dýchacieho reťazca z nich získame	9 ATP
1 FADH ₂	prostredníctvom dýchacieho reťazca z nich získame	2 ATP
1GTP	reakciou GTP + ADP → GDP + ATP z neho získame	1 ATP
		<u>celkom 12 ATP</u>

NAD

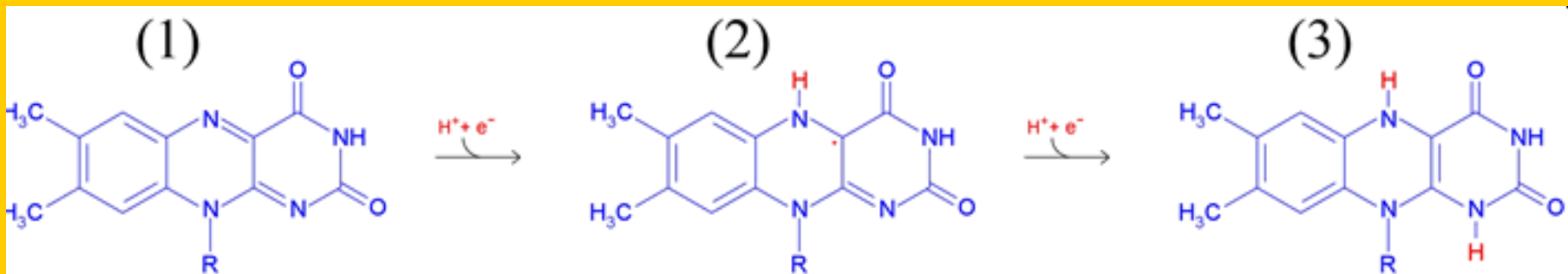

- nikotínamid,
- adenín,
- dve molekuly ribózy
- dva fosfáty

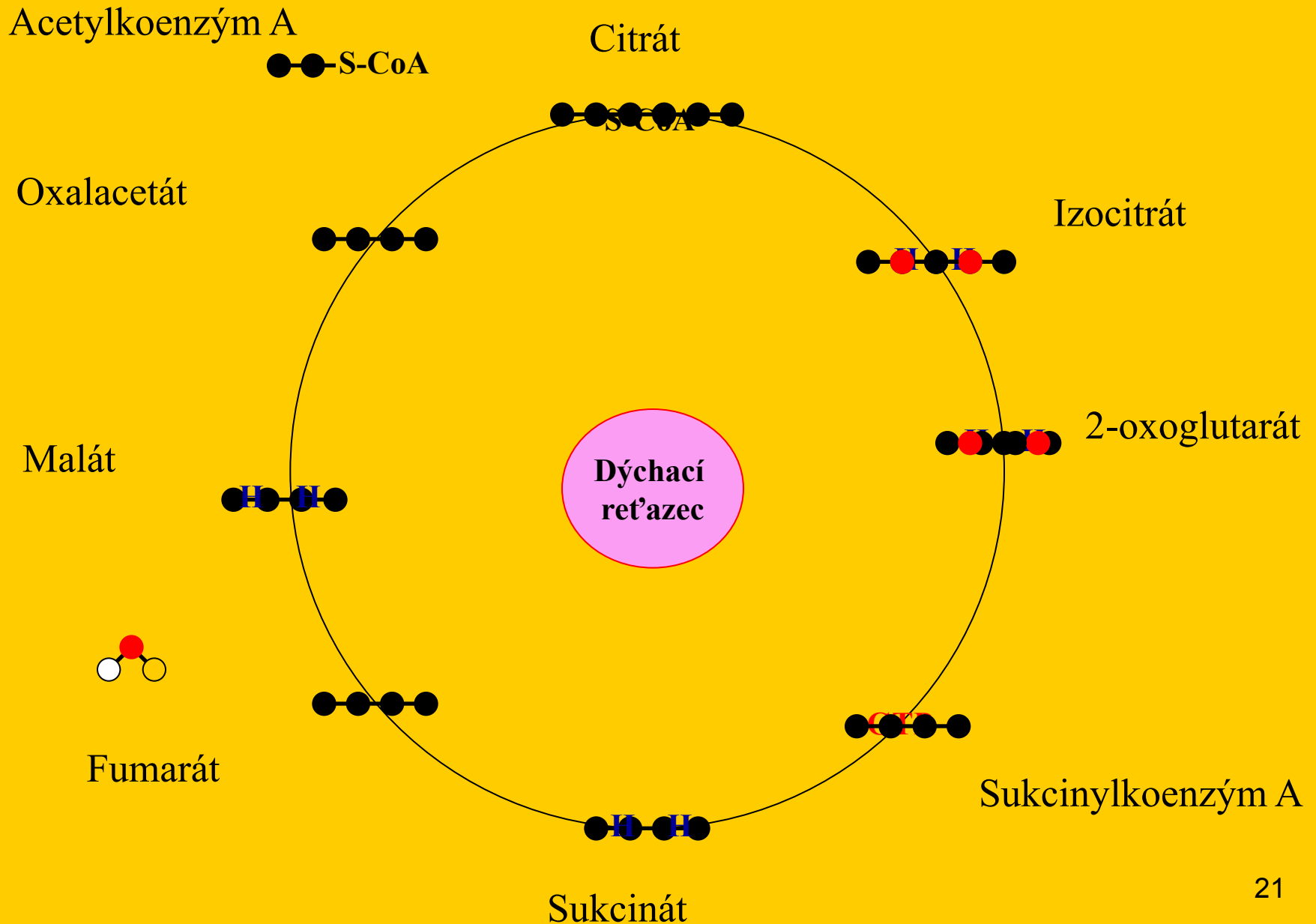
FAD

- riboflavínová skupina,
- dva fosfáty,
- cukor ribóza,
- adenín

Citrátový cyklus – spustiť animáciu

Napojenie cyklu na iné deje

- na odbúravanie všetkých typov živín prostredníctvom acetyl-CoA
- bočnými vstupmi oxidované uhlíkové atómy pyrimidínov, hému, AMK
- redukované kofaktory NADH a FADH₂ napájajú cyklus na dýchací reťazec
- fumarát na močovinový cyklus (u cicavcov)

Biosyntetické reakcie vychádzajúce z cyklu

- **Citrát**

- spätné štiepenie → acetyl-CoA a oxalacetát – kľúčový v biosyntéze sacharidov
- transaminácia → aspartát (prekurzor purínov a pyrimidínov)
- dekarboxylácia → alanín

- **2-oxoglutarát**

- prenos aminoskupín pomocou aminotransferáz → glutamát (východiskový v biosyntéze AMK glutamínu, prolínu, arginínu, histidínu, ornithínu, citrulínu)

- **Sukcinyl-CoA**

- s glycínom dáva δ -aminolevulovú kyselinu (pre výstavbu porfirínových štruktúr)

- **Malát**

- → pyruvát (syntéza sacharidov, alanínu, atď.)

Kontrolné otázky

- Ktoré z nasledujúcich tvrdení o citrátovom cykle **nie je** pravdivé?
  - a) Všetky enzýmy tohto cyklu sú lokalizované v cytoplasme okrem sukcinátdehydrogenázy, ktorá je viazaná v internej mitochondriálnej membráne.
  - b) Oxalacetát je využívaný ako substrát, ale nie je metabolizovaný v cykle.
  - c) Sukcinátdehydrogenáza prenáša elektróny priamo do dýchacieho reťazca.

Kontrolné otázky

- Konverzia 1 molu pyruvátu na 3 moly CO_2 prostredníctvom pyruvátdehydrogenázy a citrátového cyklu sa získa _____ molov NADH, _____ molov FADH_2 , a _____ molov ATP (alebo GTP).
  - a) 2; 2; 2
  - b) 3; 1; 1
  - c) 3; 2; 0
  - d) 4; 1; 1
  - e) 4; 2; 1

Kontrolné otázky

- Všetky oxidačné reakcie citrátového cyklu produkujú NADH, okrem reakcie katalyzovanej:
  - a) malátdehydrogenázou.
  - b) pyruvátdehydrogenázou.
  - c) sukcinátdehydrogenázou.
  - d) α -ketoglutarátdehydrogenázovým komplexom

Kontrolné otázky

- Ktorá z nasledujúcich zlúčenín nie je medziproduktom citrátového cyklu?
  - a) citrát.
  - b) oxalacetát.
  - c) sukcinyl-CoA.
  - d) α -ketoglutarát.
  - e) acetyl-CoA.

Kontrolné otázky

- Pri ktorej z nasledujúcich reakcií je produkován ekvivalent ATP (vo forme GTP) pomocou substrátovej fosforylácie?
  - a) citrát na isocitrát.
  - b) fumarát na malát.
  - c) malát na oxalacetát.
  - d) sukcinát na fumarát
  - e) sukcinyl-CoA na sukcinát.

Kontrolné otázky

- Ktorá reakcia citrátového cyklu je veľmi podobná oxidatívnej dekarboxylácii pyruvátu na acetyl-CoA?
  - a) citrát na isocitrát.
  - b) fumarát na malát.
  - c) α -ketoglutarát na sukcinyl-CoA.
  - d) malát na oxaloacetát.
  - e) sukcinyl-CoA na sukcinát.

Kontrolné otázky

- Odkiaľ pochádzajú dva moly CO_2 , ktoré sú produkované behom prvej otáčky citrátového cyklu?
  - a) karboxylová a methylenová skupina oxaloacetátu.
  - b) karboxylová skupina acetátu a karboxylová skupina oxalacetátu.
  - c) dve karboxylové skupiny z oxalacetátu.
  - d) karboxylová skupina acetátu a keto skupina oxaloacetátu.
  - e) dva uhlíky z acetátu.

Použité zdroje literatury

- www.wikipedia.com
- B. Kotlík a kol., *Chémia v kocke 2*, Fragment, 1996.
- D. Sofrová, M. Tichá a kol., *Biochemie – základní kurz*, skriptá UK, 1993.
- P. Klouda, *Základy biochemie*, nakladatel'stvo Pavel Klouda, 2000.
- Z. Vodrážka, *Biochemie*, Scientia, 1998.